

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних та лабораторних занять з навчальної дисципліни
«ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ»

*для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
напряму підготовки 013 Початкова освіта*

Укладач: Гордієнко Т. В.

УДК 373.3:372.832](075.8)
3-13

Рекомендовано Вченою Радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 7 від 26.01.2023 р.

Рецензенти:

Білоусова Н. В. – доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук;

Демченко Н. М. – доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук

3-13 Завдання та методичні рекомендації до практичних і лабораторних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня напряму підготовки 013 Початкова освіта / уклад.: Т. В. Гордієнко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 64 с.

Видання містить завдання та методичні вказівки щодо підготовки до практичних і лабораторних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі», які передбачають поглиблення конкретизацію та систематизацію знань. Додається також опис самостійної роботи, педагогічний словник та перелік питань для підготовки до екзамену з навчальної дисципліни.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня напряму підготовки 013 Початкова освіта.

УДК 373.3:372.832](075.8)

ЗМІСТ

Передмова.....	6
Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі»	7
Практичне заняття № 1. Мета і головні компоненти Концепції «Нова українська школа» в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.....	9
Практичне заняття № 2. Теоретичні основи методики викладання громадянської та історичної освітньої галузі	11
Практичне заняття № 3. Основні теоретичні питання громадянської освіти.....	13
Практичне заняття № 4. Основні уявлення і поняття громадянської та історичної освітньої галузі.....	15
Практичне заняття № 5. Формування у молодших школярів національно-культурної ідентичності в початковій школі	17
Практичне заняття № 6. Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі.....	19
Практичне заняття № 7. Огляд методів навчання громадянської та історичної освітньої галузі.....	21
Практичне заняття № 8. Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі.....	23
Практичне заняття № 9. Медіаосвітні технології навчання як засоби формування громадянської та інших компетентностей молодших школярів.....	25
Практичне заняття № 10. Особливості формувального оцінювання навчальних досягнень учнів	27

Рекомендації для підготовки до лабораторних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі»	29
Лабораторне заняття № 1. Форми організації інтерактивного навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	30
Лабораторне заняття № 2. Інноваційні педагогічні технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	31
Лабораторне заняття № 3. Ефективні педагогічні стратегії навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	32
Лабораторне заняття № 4. Реалізація діяльнісного підходу в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	33
Лабораторне заняття № 5. Техніки формування критичного мислення в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	34
Лабораторне заняття № 6. Формування умінь розв'язування проблеми в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	35
Лабораторне заняття № 7. Організація парної і групової роботи в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	36
Лабораторне заняття № 8. Організація дослідницької діяльності в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі.....	37
Лабораторне заняття № 9. Організація позакласної роботи в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	38

Лабораторне заняття № 10. Організація формувального оцінювання в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	39
Самостійна робота	40
ІНДЗ лепбук	44
Додатки	46
Словник.....	50
Орієнтовні питання до екзамену	57
Література.....	59

ПЕРЕДМОВА

Мета видання Завдання та методичні рекомендації до практичних і лабораторних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня напряму підготовки 013 Початкова освіта полягає у формуванні системи знань та педагогічних умінь майбутніх вчителів початкової школи щодо навчання молодших школярів громадянській та історичній освітній галузі.

Зміст видання включає методичні рекомендації для підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі» та методичні рекомендації для підготовки до лабораторних занять, завдання для самостійної роботи та орієнтовні питання для підготовки до екзамену.

Визначення усіх ключових понять, на яких базується навчальна дисципліна, розкрито у словнику.

Завдання та методичні рекомендації до практичних і лабораторних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня напряму підготовки 013 Початкова освіта можуть бути використані у викладанні означеної дисципліни у вищих навчальних закладах.

Посібник адресовано здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня напряму підготовки 013 Початкова освіта.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ
ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ»**

Практичне заняття грец. praktikos діяльний, форма організації аудиторного заняття у вищій школі, на якому викладач організовує розгляд студентами теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння й навички їхнього практичного застосування шляхом виконання студентами відповідно сформульованих завдань.

Практичні заняття покликані реалізувати безпосередній первинний зв'язок теорії та практики в освітньому процесі з навчальної дисципліни. Дидактичні цілі практичного заняття є такими:

- розгляд застосування певних теоретичних положень у практичній діяльності;
- здійснення теоретичного аналізу відповідної практики та практичного досвіду;
- забезпечення досягнення очікуваних результатів навчання та формування дисциплінарних компетентностей за допомогою виконання специфічних практичних завдань;
- виховання професійної культури;
- формування мотивів здобуття вищої фахової освіти.
- діагностика й контроль якості освітнього процесу та якості навчальної роботи студентів з навчальної дисципліни.

Мета навчальної дисципліни – забезпечити майбутнього вчителя початкової школи знаннями та уміннями формування в молодших школярів громадянської та інших компетентностей, власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям, активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав

і свободи людини, толерантного ставлення до оточуючих, набуття досвіду життя в соціумі з урахуванням демократичних принципів, розроблення на цій основі нових підходів до формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи.

Завдання навчальної дисципліни:

– усвідомлення концепції громадянської та історичної освіти, принципів формування соціальної, громадянської, історичної та інших компетентностей спрямованих на формування діяльного члена громади та суспільства, який розуміє принципи та механізми функціонування суспільства, є вільною особистістю, яка визнає загальнолюдські й національні цінності та керується морально-етичними критеріями та почуттям громадянської відповідальності у власній поведінці, способи їх втілення в освітньому процесі початкової освіти;

– створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки, формування емоційно-ціннісного компоненту громадянської культури особистості;

– оволодіння дидактико-методичними знаннями з навчальної дисципліни;

– усвідомлення практичної значущості теоретичних знань для творчої педагогічної діяльності вчителя;

– створення умов для повноцінної реалізації та самореалізації потенційних професійних можливостей студента;

– реалізація виховного спрямування предмета з метою формування професійних рис і якостей особистості;

– формування готовності до творчої активності у професійній діяльності.

Практичне заняття № 1

Мета і головні компоненти Концепції «Нова українська школа» в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі

Питання для обговорення

1. Формула нової української школи (9 компонентів). Компоненти Концепції «Нова українська школа».
2. Мета початкової освіти. Чинники якісної початкової освіти. Цикли початкової освіти.
3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. Мета та завдання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти.
4. Новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві компетентностей. Ключові компетентності для Нової української школи.
5. Особливості організації демократичного освітнього процесу в новій українській школі Педагогіка партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. Особистісно орієнтована модель освіти. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
6. Наскрізний процес виховання, який формує цінності. Нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя. Нове освітнє середовище

Завдання: Проаналізуйте нормативні документи (Концепція НУШ, Державний стандарт початкової освіти, Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, Типові освітні програми (порівняльний аналіз програм за Шияном Р. і Савченко О.) Схематично покажіть які теми підручника «Я досліджую світ» відповідають змістовим лініям галузі.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-

методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.

2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 2

Теоретичні основи методики викладання
громадянської та історичної освітньої галузі

Питання для обговорення

1. Загальноосвітні та виховні завдання. Економічне, патріотичне, розумове та моральне виховання.

2. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів

3. Принципи Державного стандарту початкової освіти. Освітні галузі.

4. Мета та завдання громадянської та історичної освітньої галузі. Підходи та принципи навчання громадянської освіти: ціннісний, проектний, загальношкільний.

5. Вимоги до загальних та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з урахуванням компетентнісного підходу до навчання.

6. Аналіз науково-методичної літератури щодо реалізації громадянської та історичної освітньої галузі. Освітня програма. Навчальна програма. Базовий навчальний план. Типовий навчальний план. Календарне планування.

- Програми курсу «Я досліджую світ». Тематична основа громадянської та історичної освітньої галузі.

- Самостійне обрання вчителем інтегрованого змісту із освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти.

- Аналіз підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти.

7. Підготовка вчителя до планування освітньої діяльності.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.

2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська

школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс].

Режим

доступу:

http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 3

Основні теоретичні питання громадянської освіти

Питання для обговорення

1. Демократія в сучасному світі Принципи та цінності демократії.
2. Структурні характеристики сучасного суспільства
3. Громадянське суспільство Місцеве самоврядування і державна влада
4. Права і свободи людини. Поняття людської гідності. Гуманізм як цілісна системи поглядів на людину.
5. Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини.
6. Порушення прав людини. Поняття механізмів захисту прав людини.
7. Національні механізми захисту прав людини. Правозахисні організації.

Завдання: виконати унаочнення (фотоколаж або ментальну карту) змісту заняття.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс].
Режим доступу:
http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 4

Основні уявлення і поняття громадянської та історичної освітньої галузі

Питання для обговорення

1. Мета та завдання громадянської та історичної освітньої галузі. Вимоги до загальних та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

2. Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі, ключові теми (порівняти програми Шияна і Савченко).

3. Структура освітнього процесу.

4. Уявлення як форма наочно-образного знання. Умови формування уявлень.

5. Методика формування громадянських та історичних уявлень у молодших школярів.

6. Поняття як форма думки. Умови формування понять.

7. Методика формування громадянських та історичних понять у молодших школярів.

Завдання: Покажіть схему засвоєння поняття та прикладі одного терміну на вибір. Створіть словник термінів з освітньої галузі, групуючи за змістовими лініями. Адаптуйте терміни для дитячого пізнання.

Розробіть алгоритм формування громадянської компетентності, тема уроку на вибір.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.

2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4

класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс].

Режим

доступу:

http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 5

Формування у молодших школярів національно-культурної ідентичності в початковій школі

Питання для обговорення

1. Сутність і зміст поняття "національна ідентичність". Сучасні виклики формування національно-культурної ідентичності. Особливості формування національної ідентичності в сучасних умовах.

2. Формування ідентичності, громадянської та історичної компетентності учнів початкових класів шляхом опанування знаннями і вміннями, виробленням навичок громадянської поведінки, виховання громадянських чеснот.

3. Реалізація історичного підходу у вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

4. Формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Я людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина»

5. Програмові вимоги щодо формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Я людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина».

6. Формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Моя шкільна і місцева громади», «Ми громадяни України», «Ми європейці»

7. Програмові вимоги щодо формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Моя шкільна і місцева громади», «Ми громадяни України», «Ми європейці»

Завдання:

Підготувати навчальний тренінг з формування громадянських компетентностей та національної ідентичності

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf
4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с
5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 6

Форми організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Питання для обговорення

1. Класифікація форм організації навчання громадянської та історичної освітньої галузі за різними критеріями: за кількістю учнів, за місцем навчання, за часом навчання, за дидактичною метою.

2. Сучасний урок як виклик часу. Місце уроку в системі компетентнісно зорієнтованого навчання.

3. Індивідуальні форми навчання, мікрогрупові, групові, колективні, масові форми навчання, урок, робота на дослідній ділянці, екскурсія, домашня самостійна робота, вікторини, конкурси, уроки «без дзвінків», клуби, волонтерські та дитячі громадські організації, секції, квести, тренінги, рольові ігри, практичні роботи, соціальні акції.

4. Особливості організації та проведення інтегрованих занять в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.

5. Особливості організації та проведення проєктних занять в контексті вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.

6. Методика організації творчого проєктування в початковій школі. Методи роботи на структурних одиницях проєкту. Застосування технології проєктування на уроках курсу «Я досліджую світ».

7. Практична участь у позакласній роботі з громадянської освіти: учнівські громадські об'єднання; самоврядування; громадський/соціальний учнівський проєкт; виховні заходи, акції; шкільні медіа.

8. Особливості та роль екскурсій у пізнанні навколишнього світу

Завдання: Розробити різні типи уроків, дібрати методичні матеріали та наочні посібники. Створити презентації до пропонованих уроків та бути готовим до їх проведення. Виготовити різні види наочності. Теми уроків і клас на вибір студентів.

Розробити рольову гру, практичну роботу за змістом галузі.

Розробити соціальну акцію з молодшими школярами.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.

2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 7

Огляд методів навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Питання обговорення

1. Класифікація методів навчання
2. Ефективність інтерактивного навчання
3. Принципи інтерактивного навчання
4. Найпоширеніші інтерактивні методи:
 - відпрацювання навичок;
 - робота у групах;
 - інтерактивні презентації;
 - дискусії;
 - мозкові штурми;
 - рольові ігри;
 - аналіз історій і ситуацій.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf
4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / Pid zag. red. Bibik N. M. K.: TOB «Vidavnicnij dim «Plejadi», 2017. 206 s.

6. Profesiina kompetentnist' vchitelja pochatkovix klasiv: navchalno-metodicnij posibnik dla vchiteliv / Avtori-uporjad.: V. E. Bereka, A. V. Galas. Harxiv: Vid-vo «Ranok», 2018. 496 s.

7. Savcenko O.Ja. Didaktika pochatkovoї shkoli: Pidručnik dla studentiv ped. fak-v. K.: Abрис, 1997. 152 s.

Практичне заняття № 8

Технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі

Питання для обговорення

1. Особистісно-орієнтована технологія навчання.
2. Технологія групової навчальної діяльності школярів.
3. Технологія розвивального навчання.
4. Технологія формування творчої особистості.
5. Технологія навчання як дослідження.
6. Проблемне навчання.
7. Техніки критичного мислення.
8. Комп'ютерні технології навчання громадянської освіти.
9. Навчальні ресурси з громадянської освіти: програми, підручники, посібники, документи, інтернет-ресурси; засоби навчання громадянської освіти, їх класифікація та критерії відбору.

Завдання: Сформулювати проблемні запитання до теми (на вибір), розробити план розв'язання проблеми. Підготувати план-коспект уроку у технології проблемного навчання. Бути готовим до проведення фрагменту уроку у технології проблемного навчання

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 9

Медіаосвітні технології навчання як засоби формування громадянської та інших компетентностей молодших школярів

Питання для обговорення

1. Мультимедійні ресурси в освіті. Медіаосвітні технології.
2. Медіа, інтегровані у традиційні дисципліни початкової освіти.
3. Реалізація принципів медіадидактики в освітньому процесі початкової школи.
4. Класифікації медіа. Медіа за участю аналізатора (візуальні (друк, малюнок, комп'ютерна графіка), аудійні (звукові) (звукозапис), аудіовізуальні (кінематограф, телебачення, відео, Інтернет), за типом основного засобу медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, відео, комп'ютерні мережі та ін.), за каналом сприйняття (аудіо, відео, аудіовізуальні, знакові текстові, графічні), за місцем використання (індивідуальне, групове, масове, домашнє, робоче, транспортне та ін.), за змістом інформації, напрямку соціалізації (політичне, морально-виховне, пізнавально-навчальне, естетичне, екологічне, економічне), за функціями та цілями використання (одержання інформації, освіта, спілкування, розв'язання проблем, розвага, соціальне управління), за результатом впливу на особистість (розвиток світогляду, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, регуляція стану, соціалізація).
5. Використання мультимедійних засобів в освітньому процесі початкової школи.
6. Впровадження цифрових технологій у процес вивчення навчальних предметів початкової школи.
7. Основи цифрової грамотності в освітньому процесі початкової школи.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf
4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с
5. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібик Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Практичне заняття № 10

Особливості формувального оцінювання навчальних досягнень учнів

Питання для обговорення

1. Цілепокладання та вироблення критеріїв у процесі формувального оцінювання
2. Принципи адекватного оцінювання
3. Критерії вибору інструментів оцінювання
4. Види інструментів оцінювання
5. Основні аспекти процесу оцінювання: вербальне оцінювання, відстеження індивідуальних досягнень учнів, надання зворотнього зв'язку, контроль-оцінювальна діяльність.
6. Компетентнісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентнісного підходу до навчання
7. Портфоліо як технологія формувального оцінювання. Види робіт які може містити портфоліо.
8. Алгоритм діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання.
9. Формування навчальної мотивації учнів початкових класів.

Завдання: Скласти питання для фронтального та індивідуального опитування (клас і тема уроку обирається самостійно). Виготовити зразки карток різних типів для письмового опитування учнів з теми на вибір.

Література

1. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного

підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

3. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

4. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.

Рекомендації для підготовки до лабораторних занять з навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі»

Лабораторне заняття лат. laboro працюю, інтегрує теоретико-методологічні знання, практичні уміння і навички в єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру.

У вищій школі лабораторні заняття є одним із найважливіших методів організації аудиторної самостійної роботи студентів. За умов лабораторного заняття студент під керівництвом викладача проводить натурні або імітаційні експерименти, досліді з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень, набуває компетентностей у роботі з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірною апаратурою, а також компетентностей дослідницького характеру в певній галузі наукової або практичної діяльності. Методи лабораторних занять застосовуються у разі, якщо: – повідомлення й сприйняття нової інформації, а також її осмислення, засвоєння, поглиблення й уточнення в процесі усного відтворення навчального матеріалу є складним або неможливим; – є потреба в ілюструванні, підкріпленні практичним досвідом, демонстраційним експериментом інформації, повідомленої на лекції та засвоєної студентами у процесі самостійної навчальної роботи; – є потреба у формуванні відповідних дисциплінарних компетентностей, а також компетентностей в галузі науководослідницької діяльності, організації та управління власною діяльністю, оволодіння початковими навичками ділових контактів та керівництва виробничим колективом.

Лабораторне заняття № 1: Форми організації інтерактивного навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити і попрактикувати проведення різних видів інтерактивних вправ: фронтальних, кооперативних, ігрових і дискусійних

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
«Мікрофон»		
«Мозковий штурм»		
«Дерево рішень»		
«Експрес-опитування»		
«Асоціативний куц»		
«Рольова гра»		
«Спрощене судове засідання»		
метод «Прес»		
«Обери позицію»		

Лабораторне заняття № 2: Інноваційні педагогічні технології навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити і попрактикувати застосування інноваційних педагогічних технологій навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
інтегроване навчання		
технології групової навчальної діяльності		
профільне навчання		
інформаційні технології навчання		
інтерактивні технології ситуативного моделювання та дискусійних питань		
проектні технології		
нестандартні форми занять		

Лабораторне заняття № 3: Ефективні педагогічні стратегії навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити і попрактикувати застосування ефективних педагогічних стратегій навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
Візуалізація		
Кооперативне навчання		
Інструкція на основі запити		
Диференціація		
Управління поведінкою		
Професійний розвиток		

Лабораторне заняття № 4: Реалізація діяльнісного підходу в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити і попрактикувати застосування діяльнісного підходу в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
Нестандартний початок уроку		
Асоціативний ряд		
Хвилина на роздум		
Ланцюжок ознак		
Хто перший		
Старт - фініш		
Зіграємо в пінг-понг		
Поміркувати обмінятися вибрати		
Протилежність		
Шукаємо оптимальне рішення		
Хочу запитати		
Та невже?		
Кольорові поля		
Об'єктивна оцінка		
Вислови своє Я		

Лабораторне заняття № 5: Техніки формування критичного мислення в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити і попрактикувати техніки формування критичного мислення в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
Плакат думок		
Дискусійне кафе		
«Барометр»: висловись у суперечливому питанні		
«Думай, збирайся, ділись»		
Fishbone		
«Лицарі Круглого столу»		
Вправа «Акваріум»: для критичного мислення та вміння вести дискусію		
Приєм критичного мислення «ЗаХід»		
«Прогулянка галереєю»		
Вправа «Мозаїка» для критичного осмислення та аналізу інформації		
Приєм критичного мислення «Читацький театр»		

Лабораторне заняття № 6: Формування умінь розв'язування проблеми в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити і попрактикувати техніки формування умінь розв'язування проблем в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
Метод «Карусель»		
Метод «Серверувальний килимок»		
Метод «Сократівська прогулянка» (проводити на свіжому повітрі)		
метод «Сендвіч»		

Лабораторне заняття № 7: Організація парної і групової роботи в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити і попрактикувати організацію парної і групової роботи в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
Гра «Незнайко»		
«Інтерв'ю»		
Гра «Кіт і мишка»		
«Взаємні запитання»		
«Щоденник подвійних нотаток»		
«Ажурна пилка»		
«Акваріум»		
«Карусель»		
«Навчаючи, вчуся»		

Лабораторне заняття № 8: Організація дослідницької діяльності в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: розробити різні види дослідження і попрактикувати їх проведення в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Перелік активностей	Зміст діяльності і необхідне обладнання	Рефлексія
<p>дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне відмінне, до якого цілого воно належить)</p>		
<p>дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?)</p>		
<p>дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення)</p>		

Лабораторне заняття № 9: Організація позакласної роботи в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі		
Мета лабораторного заняття: розробити різні види позакласної роботи попрактикувати їх проведення в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі		
учнівські громадські об'єднання		
самоврядування		
громадський/соціальний учнівський проект		
виховні заходи		
шкільні медіа		
екскурсія		

Лабораторне заняття № 10: Організація формувального оцінювання в навчанні громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Мета лабораторного заняття: опрацювати різноманітні шаблони формувального оцінювання з громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі та попрактикувати їх проведення.

Таблиця «ЗХД»		
Діграма Вена		
Незавершені речення		
Чек-лист		
Інтелект-карта		
Форма зворотного зв'язку		
Сигнальні картки		
Лінійка		
Сітка координат		
Критеріальна матриця		

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна навчальна робота формує у студентів здатності до самостійної роботи у навчальній, науковій, професійній галузях, сприяє оволодінню досвідом творчої, дослідницької, соціально значущої діяльності.

Самостійна навчальна діяльність з переходом студентів на старші курси поступово має набувати характеру дослідницького пошуку. Позааудиторна самостійна робота студента як форма організації освітнього процесу у виші є рівноправною поряд з аудиторними формами організації освітнього процесу.

Серед загальних вимог до організації самостійної роботи студента такі:

- обґрунтована необхідності завдань у цілому й конкретного завдання зокрема;
- відкритість завдань, тобто обізнаність студентів з їхнім змістом, можливість проаналізувати правильність та корисність виконаної роботи;
- надання студентам достатніх методичних рекомендацій щодо порядку виконання завдань самостійної роботи;
- надання студентам можливості виконувати творчі роботи, не обмежуючи їх виконанням стандартних завдань;
- індивідуалізація самостійної роботи студентів, наявність індивідуальних завдань, які можуть виконувати за бажанням усі студенти або окремі з них, що сприяє самореалізації студента, його професійному саморозвитку;
- нормування завдань для самостійної роботи, яке базується на визначенні витрат часу та трудомісткості різних видів;
- облік та оцінювання якості виконаних завдань;
- стандартизація вимог та наявність критеріїв оцінювання самостійної роботи.

До типових видів самостійної роботи студентів відносять:

- опрацювання тексту (конспекту) лекції;
- опрацювання програмових питань, винесених на самостійне вивчення за допомогою рекомендованих джерел;
- підготовка до семінарів, практичних заняття, лабораторних занять;
- підготовка до модульного контролю (до виконання модульної контрольної роботи (МКР), колоквіуму);
- підготовка проектів, рефератів, повідомлень, творів, презентацій тощо;
- виконання практичних завдань, розв'язання задач, виконання тренінгових вправ тощо;
- проведення досліджень;
- підготовка до екзамену.

№ з/п	Назва теми
1.	Аналіз науково-методичної літератури щодо реалізації громадянської та історичної освітньої галузі та Програми курсу «Я досліджую світ». Тематична основа курсу «Я досліджую світ». Самостійне обрання вчителем інтегрованого змісту із освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. Аналіз підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
2.	Запропонуйте тренінги з формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Я людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина» Програмові вимоги щодо формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Я людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина». Формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Моя шкільна і місцева громади», «Ми громадяни України», «Ми європейці» Програмові вимоги щодо формування ідентичності та громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Моя шкільна і місцева громади», «Ми громадяни України», «Ми європейці»
3.	Зміст навчання, очікувані результати навчання громадянської та історичної освітньої галузі в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» за Типовою освітньою програмою для закладів загальної середньої освіти під керівництвом О.Я. Савченко Мета та завдання навчальної програми «Я досліджую світ». Варіанти інтегрованої

	програми. Виконання завдань дослідницького характеру. Зміст, очікувані результати навчання громадянської та історичної освітньої галузі в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» Типової освітньої програма для закладів загальної середньої освіти під керівництвом О.Я. Савченко.
4.	Складіть обґрунтований перелік основних умінь, якими повинні оволодіти учні у процесі навчання громадянської та історичної освітньої галузі та перелік основних понять, які має засвоїти здобувач початкової освіти .
5.	Проаналізуйте вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти та їх реалізацію в змісті освітніх програм.
6.	Складіть класифікацію рольових ігор, які можна використовувати в освітньому процесі щодо формування громадянської, соціальної та історичної компетентностей молодших школярів.
7.	Визначте співвідношення понять «метод навчання» та «навчальна технологія». Розкрийте види інтерактивних методів навчання за характером взаємодії учителя і учнів за допомогою логічних схем.
8.	Розробіть комп'ютерний (електронний) тренажер як засіб формування ідентичності, громадянської та історичної компетентності учнів 1-2, 3-4 класів, який розміщуватиметься на сайтах http://learningapps.org/ , https://wordart.com/ , https://kahoot.com/ .
9.	Розробіть вправи в контексті навчання громадянської та історичної освітньої галузі для розвитку вміння бачити проблеми.
10.	Розробіть план роботи гуртка, волонтерської та дитячої громадської організації в контексті навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
11.	Проаналізуйте типові освітні програми щодо реалізації «Громадянської та історичної освітньої галузі», запропонуйте до кожної з змістової лінії варіант навчального проекту
12.	Розробіть дослідно-творчі завдання до змістових ліній освітньої програми (під керівництвом Р. Шияна) громадянської та історичної освітньої галузі
13.	Розробіть алгоритм завдань, прийомів роботи, які будуть активізувати діяльність учнів на уроках «Я досліджую світ» за навчальною програмою «Я досліджую світ» (під керівництвом О. Савченко).
14.	Технологія створення портфоліо з курсу «Я досліджую світ» Особливості використання технології портфоліо у початкових класах. Види робіт які може містити портфоліо.
15.	Технології проблемного навчання у процесі викладання грома-

	<p>дзянської та історичної освітньої галузі. Проблемне навчання. Головні умови успішності проблемного навчання. Головні психолого-педагогічна цілі проблемного навчання. Форми проблемного навчання. Принципи проблемного навчання.</p>
16.	<p>Медіаосвітні технології навчання як засоби формування громадянської та інших компетентностей молодших школярів Класифікації медіа. Медіа за участю аналізатора (візуальні (друк, малюнок, комп'ютерна графіка), аудійні (звукові) (звукозапис), аудіовізуальні (кінематограф, телебачення, відео, Інтернет), за типом основного засобу медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, відео, комп'ютерні мережі та ін.), за каналом сприйняття (аудіо, відео, аудіовізуальні, знакові текстові, графічні), за місцем використання (індивідуальне, групове, масове, домашнє, робоче, транспортне та ін.), за змістом інформації, напрямку соціалізації (ідеологічне, політичне, морально-виховне, пізнавальнонавчальне, естетичне, екологічне, економічне), за функціями та цілями використання (одержання інформації, освіта, спілкування, розв'язання проблем, розвага, соціальне управління), за результатом впливу на особистість (розвиток світогляду, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, регуляція стану, соціалізація)</p>

Орієнтовна трудомісткість (в годинах) окремих видів самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни

№ з/п	Вид самостійної роботи	Орієнтовна трудомісткість
1.	Опрацювання тексту конспекту (тексту) однієї лекції	1 год. на 2 год. лекції
2.	Опрацювання програмових питань, винесених на самостійне вивчення (залежно від їх обсягу, складності, інформаційного забезпечення тощо)	від 1 год. до 3 год.
3.	Підготовка до семінару	2–3 год.
4.	Підготовка до практичного заняття	2–2,5 год.
5.	Підготовка до лабораторного заняття (роботи), в т.ч. укладання звітів за його результатами:	2,5–3 год.
6.	Підготовка до модульного контролю (МК)/ виконання контрольної модульної роботи (МКР)	2–4 год.
7.	Підготовка до екзамену	30 год.
8.	Підготовка реферату обсягом 8-10 друкованих сторінок (формат А4, кегль 14, інтервал 1,5) за 3-5-ма джерелами	8-10 год.
9.	Виконання ІНДЗ	від 10 год.

ІНДЗ Лепбук

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) є окремим видом самостійної роботи студентів. Це вид позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідницького чи проектноконструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни.

Зміст індивідуального навчально-дослідного завдання це завершена теоретична або практична робота в межах програмового змісту навчальної дисципліни, що виконується на основі результатів навчання і дисциплінарних компетентностей, здобутих студентом у процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, самостійної роботи.

ІНДЗ охоплює декілька тем або зміст навчальної дисципліни в цілому.

Створити лепбук за змістовою лінією галузі (на вибір здобувача), який буде оцінюватись за такими критеріями:

- Знання й розуміння теоретичного матеріалу, відповідність темі, володіння науковою термінологією, доступність
- Візуальне представлення, відповідність вимогам, щодо оформлення; яскравість, зрозумілість
- Захист роботи, чіткість, логіка викладу, представлення; володіння навичками ораторського мистецтва; наявність самостійних висновків.

Лепбук інтерактивна папка для дітей та особлива організація навчального матеріалу на певну тему. Лепбук це не тільки потужний довідковий інструмент і особлива форма організації навчального матеріалу, це, перш за все, основа партнерської проектної діяльності дорослого з дітьми (педагога з вихованцями, батьків з дитиною).

Вперше подібну папку впровадила в заняття письменниця з Вірджинії Теммі Дюби. Вона використовувала міні книгу, щоб систематизувати навчальний матеріал для своїх дітей. Лепбук відрізняється маленьким розміром і великою місткістю.

Автор винаходу удосконалила досвід Діни Зайк, яка застосовувала складені аркуші паперу з інтерактивними завданнями для навчання дітей.

Теммі помістила в одну папку різні тематичні ігри, ніж зробила процес вивчення матеріалу більш захоплюючим.

Такий спосіб заняття використовується для:

- Організації пізнавальної діяльності дитини.
- Взаємодії дорослих і дітей.
- розвитку уваги.
- формування посидючості.
- Активізації розумового процесу.
- Розвитку творчих здібностей, уяви.
- Привчання малюка до колективних вправ.
- Формування правильної вимови і письма.

Основне завдання лепбука сприяти інтелектуальному збагаченню крихти з подальшим запам'ятовуванням вже отриманої інформації.

Існує величезна кількість різних лепбуків. Їх прийнято ділити на такі групи:

енциклопедичні. Найпростіший тип міні папки. Вся потрібна інформація знаходиться в енциклопедії. Основне завдання грамотно її розподілити. Досить розмістити 5-6 інтерактивних завдань **на певну тему**. Подібні заняття підходять для дітей шкільного віку.

сюжетні. Створюються за мотивами улюблених книг або мультиків. Часто після перегляду мультфільму дитині хочеться програти сюжет знову і знову, а дивитися вже не цікаво. Запропонуйте йому створити свій власний «світ» з улюбленими героями. Також для навчання використовують **музичні** папки з елементами **театру**.

тематичні. Припускають впровадження в заняття різні навчальні предмети з елементами **гри**.

шкільні. У них присутня поділ з предметів. Для кожної дисципліни можна підібрати конкретну тему для навчання дитини.

вітальні. Такі папки використовують в якості подарунка до свята (новий рік, День Народження, Пасха).

ДОДАТКИ

Додаток А

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 1–4 КЛАСІВ

ЕЛЕКТРОННІ ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

СЛОВНИК

(Громадянська освіта: теорія і методика навчання Київ, 2008
Видавництво ЕТНА-1 174 стор.)

СЛОВНИК З ТЕОРІЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Влада здатність нав'язувати власну волю іншим і спрямовувати їхні дії різними засобами, включаючи силу.

Громадянин особа, яка ідентифікує себе з певною країною, де вона наділена відповідним юридичним статусом, що є основою для користування певними правами та для виконання обов'язків.

Громадянство стан особи певної держави, її звання, права і обов'язки стосовно держави і суспільства.

Громадянське суспільство сфера соціального життя, в якій люди взаємодіють самостійно і автономно щодо держави.

Громадянські права гарантовані законом політичні, соціальні та економічні права, якими володіють громадяни як члени суспільства.

Громадянські свободи свободи, які гарантовані (реально або формально) людині для захисту її невід'ємних прав від неправомірного втручання інших суб'єктів суспільних відносин, зокрема представників влади.

Громадянськість сукупність інтелектуальних і нормативних позицій та відповідних їм зразків поведінки, духовно-моральних цінностей, світоглядних установок людини, її самоідентифікація з певною політико-культурною спільнотою, усвідомлення взаємозалежності між особистим інтересом та інтересом громади, прийняття на себе зобов'язань діяти на її користь.

Держава форма організації суспільства, носій публічної влади, сукупність взаємопов'язаних установ та організацій, які управляють суспільством від імені народу.

Державні соціальні гарантії встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму.

Державні соціальні стандарти встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Європейський Союз союз держав-членів європейських спільнот, який створено згідно з Договором про Європейський Союз (Маастрихтський Договір) і підписано в лютому 1992 р. (діє з листопада 1993 р.).

Забобон (упередження) невинувато негативна установка стосовно групи чи її окремих членів; становить сукупність установок, що включають афект (почуття), поведінкові наміри (схильність діяти певним чином), знання (переконання); витоки забобонів мають різну природу це можуть

бути соціальні умови життя, негативні емоції, або недосконалість сприйняття та мислення особистості; належать до неприємних аспектів людської взаємодії, що спричиняють конфлікти та непорозуміння.

Засоби масової інформації (ЗМІ) форми публічного розповсюдження інформації, спрямовані на охоплення необмеженого кола осіб, соціальних груп та держав з метою оперативного інформування їх про події і явища у світі, окремій країні, регіоні.

Компромід згода з ким-небудь у чомусь, що досягається взаємними поступками; поступка заради досягнення мети.

Консенсус відсутність у сторін, що домовляються, заперечень проти пропозицій, висунутих під час переговорів.

Конфлікт зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок або поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії. Основою конфлікту є конфліктна ситуація, що передбачає суб'єктів конфлікту та об'єкт. Проте для розвитку конфлікту потрібен інцидент, коли одна зі сторін починає діяти, утискуючи інтереси іншої. Якщо протилежна сторона відповідає тим самим, то конфлікт із потенційного переростає в актуальний і далі може розвиватися як прямий або опосередкований, конструктивний стабілізуючий чи неконструктивний.

Критичне мислення наукове мислення, сутність якого полягає в прийнятті ретельно обміркованих та зважених рішень стосовно довіри до будь-якого твердження: чи мусимо ми його сприйняти, чи відкинути або відкласти, а також ступінь упевненості, з якою ми це робимо.

Ксенофобія нав'язливий страх перед незнайомими особами; ненависть, нетерпимість до кого-небудь, чого-небудь чужого, незнайомого.

Місцеве самоврядування політико-правовий інститут, в межах якого здійснюється управління місцевими справами в низових адміністративно-територіальних одиницях (громадах) через самоорганізацію місцевих жителів, за згодою і підтримкою держави.

Мораль етичні норми, що виникають внаслідок взаємодії суб'єктивних цінностей особи та об'єктивних цінностей і потреб суспільних інститутів.

Навіювання спосіб психічного впливу на особистість, що діє шляхом безпосереднього щеплення психічних станів, тобто ідей, почуттів та відчуттів, не вимагаючи при цьому взагалі ніяких доказів і не потребуючи логіки.

Переконування спосіб психічного впливу на особистість, що діє на іншу особу силою своєї логіки та непохитними доказами.

Плюралізм множина рівноправно-конкуруючих течій, сил, думок, поглядів у політиці, ідеології, релігії і т. ін.

Політична культура частина загальної культури, яка формується і виявляється в процесі політичного життя; історично і соціально зумовлений продукт політичної життєдіяльності людей, їхньої політичної творчості, який відбиває процес опанування суспільством, націями, класами, іншими соціальними спільнотами та індивідами політичних відносин.

Політична партія організована група громадян, яка виражає інтереси

тих чи тих соціальних верств і прагне до реалізації своїх завдань шляхом боротьби за державну владу і її використання.

Правова держава держава, яка забезпечує панування права, верховенство закону, рівність усіх перед законом і незалежним судом, де признаються і гарантуються права і свободи людини і де в основу організації державної влади покладено принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову.

Принципи демократії незаперечні вихідні вимоги, які ставляться до всіх учасників політичної діяльності, тобто до суб'єктів демократії. Прожитковий мінімум вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Референдум всенародне голосування з приводу якогось державного законопроекту, адміністративного нормативного акта, конкретного питання загальнонаціонального значення, міжнародної угоди тощо. Процедура референдуму, його організація й проведення є подібними до голосування громадян на виборах. Через референдум правлячі кола практикують отримувати попередню згоду громадян під час ухвалення важливих загальнонаціональних або міжнародних рішень. Соціальна база ринкового реформування соціальні верстви і групи, які зацікавлені в проведенні реформ і сприяють їхній реалізації шляхом трудової й політичної активності.

Соціальні інститути історично зумовлені форми організації і регулювання суспільного життя, які забезпечують виконання життєво важливих для суспільства функцій та включають усталений комплекс формальних і неформальних принципів, правил, настанов, зразків і норм поведінки, спеціальних установ і систему контролю.

Соціальні норми це зразки, правила, принципи діяльності, що визнаються соціальною організацією (система, група) та в тій чи іншій формі задаються для виконання її членам.

Стереотип думка про особистісні якості групи людей. Він впливає на обробку соціальної інформації таким чином, що підтримує сам себе, чим зумовлюється його стійкість і трудність у подоланні. Стереотипи також виконують роль найкоротших ментальних шляхів, зменшуючи кількість пізнавальних дій, які доводиться виконувати, щоб зрозуміти інших людей та сформулювати враження про них або винести судження. Виникнення стереотипів зумовлюється соціальними умовами, емоційними чинниками та особливістю пізнавальних процесів.

Стрічка часу вид умовно-графічної наочності, який показує на стрічці за допомогою лінійної системи координат співвідношення історичних подій у часі

Суспільні відносини різноманітні зв'язки, що виникають між людьми та соціальними спільнотами (групами, націями, класами) в процесі економічного, соціального, політичного, культурного життя та діяльності. Вони

забезпечують взаємодію між людьми, а саме: обмін ідеями, вольовими імпульсами та почуттями. Ці зв'язки становлять систему, що має комплексний характер, тобто в ній наявні взаємозалежні впливи. Суспільні відносини мають індивідуально-соціальний характер та складаються з п'яти компонентів: суб'єкти, об'єкт, потреби, інтереси, цінності. Відповідно до сфер життя суспільства їх поділяють на економічні, політичні, соціальні, духовні. Суспільно-політичний рух добровільні самостійні організації громадян, створювані для досягнення конкретних завдань шляхом здійснення впливу на уряд.

Суспільство історично зумовлена сукупність форм спільної діяльності людей; конкретно-історичний тип соціальної системи.

Територіальна громада жителі, які об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, які мають єдиний адміністративний центр.

Толерантність поблажливість, терпимість до інших думок, поглядів, вірувань тощо.

Функції держави основні напрями діяльності держави по реалізації основних завдань і цілей, що стоять перед державою. Цінності демократії загальні ідеї, які допомагають громадянам відрізнити добре від поганого, бажане від небажаного і формулювати на підставі цього суспільні орієнтири та принципи поведінки в суспільному житті.

СЛОВНИК З МЕТОДИКИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Види контролю форми організації контролю (попередній, поточний, періодичний або тематичний, підсумковий, заключний) знань, умінь і навичок учнів відповідно до цілей та завдань, які ставить перед собою вчитель.

Графік (від грец. *graphikos* накреслений) креслення, яке використовують для наочного зображення залежності певної величини (наприклад, кількості) від іншої (наприклад, часу), тобто лінія, що дає наочне уявлення про характер зміни функції.

Громадянська освіта інтегрована галузь гуманітарних знань, завдання якої підготувати молодих громадян до життя в умовах демократії; система навчально-виховних заходів, що спрямована на формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, яка усвідомлює свої права й обов'язки щодо суспільства і держави; прилучення молоді до демократичної системи цінностей; формування індивідуального досвіду активних і відповідальних дій у демократичному суспільстві.

Дидактичний тест (тест досягнень) набір стандартизованих завдань із визначеного матеріалу, який встановлює ступінь його засвоєння учнями.

Діаграма (від грец. *diagramma* зображення, малюнок, креслення) графічне зображення, що наочно показує співвідношення кількісних характеристик об'єктів чи явищ: порівняння величин, структури, аналізу інших кількісних показників.

Діти з особливими освітніми потребами поняття, яке широко охоплює всіх учнів, чиї освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків та ін.).

Електронні засоби навчального призначення (ЕЗНП) засоби навчання, які зберігаються на електронному обладнанні.

Засоби навчання комплекс оснащення навчального процесу для його ефективності.

Інклюзивна освіта система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання; передбачає навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема психофізичного розвитку, в умовах загально-освітнього закладу.

Інтерактивне навчання (комунікативно-діалогове) різновид проблемного навчання, побудований на діалозі учасників навчального процесу.

Інформатизація освіти комплекс соціальнопедагогічних перетворень, пов'язаних із насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами і технологіями.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі та подання інформації.

Компетентний громадянин людина, що відповідає суспільству, в якому вона живе, належним чином освічена й досвідчена, щоб давати собі раду в ньому; спроможна впоратися з розв'язанням особистих та громадських проблем, є повноправним і правомочним, відповідальним і небайдужим.

Контроль навчання форма навчання, що може розглядатись у двох значеннях:

1) адміністративноформальна процедура перевірки роботи вчителя і шкіл, функція управління, результати якої існують для прийняття управлінських рішень;

2) перевірка та оцінювання знань, умінь і навичок учнів учителем.

Лабораторне заняття форма організації навчального процесу, якій притаманна особлива структура заняття з використанням самостійної діяльності студентів та спеціальних методів роботи.

Лекція монологічна форма подачі викладачем матеріалу, розгорнуті послідовні теоретичні міркування, науковий аналіз та узагальнення, які спираються на конкретну наукову інформацію і формують орієнтовну основу для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу.

Логічна схема (від грец. *schema* зовнішній вигляд, форма) графічне зображення дійсності, де окремі частини, ознаки явища зображуються умовними знаками геометричними фігурами, символами, написами, а співвідношення і зв'язки позначаються їх взаємним розташуванням, зв'язуються лініями чи стрілочками.

Методи контролю способи діагностичної діяльності, які дають можливість здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання, ефективність навчального процесу.

Метод навчання громадянської освіти процес двосторонньої цілеспрямованої діяльності учителя та учнів задля вирішення дидактичних завдань з громадянської освіти.

Методи педагогічного діагностування способи перевірки й оцінювання навчальних досягнень учнів, які дають можливість здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Міжпредметні зв'язки узгодженість завдань і змісту навчання основам шкільних курсів різних дисциплін, координоване керівництво формуванням знань учнів, розвитком їхніх пізнавальних здібностей і вмінь.

Навчальна технологія обґрунтована дидактична система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначених кінцевих результатів.

Навчальний проект науково-пошукова та дослідницька робота окремого учня або великої чи малої групи учнів у позаурочний час для розв'язання певної теоретичної або практичної проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а, з іншого, інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей.

Обдарована дитина дитина, яка володіє комплексом задатків і здібностей, які за сприятливих умов дають змогу потенційно досягти значних успіхів у певному виді діяльності чи діяльностей.

Оцінка

1) оцінні судження в усній та письмовій формі щодо якості певної діяльності;

2) бали кількісні вимірники, які визначаються нормами оцінок.

Оцінювання знань, умінь і навичок процес порівняння досягнутого учнями рівня володіння ними еталонними вимогами, описаними у навчальній програмі.

Педагогічна діагностика процес, який визначає рівень засвоєння знань, умінь і навичок учнів, а також деяких аспектів розвитку й вихованості; обробка й аналіз отриманих знань; узагальнення та висновки про хід процесу навчання та просування учнів на наступні сходинки навчання; висновки про ефективність роботи вчителя й усього навчального закладу.

Практикум форма організації навчального процесу, під час якої діяльність студентів спрямовується на вирішення практичних наукових завдань на основі раніше вивченого теоретичного матеріалу та сформованих умінь.

Практичне заняття форма навчання студентів, що покликана забезпечити: узагальнення, поглиблення й розширення програмного матеріалу по-

передньо засвоєного під час лекцій, доопрацьованого в процесі самостійної та індивідуальної роботи і колективного творчого обговорення в аудиторії.

Таблиця (від лат. *tabula*) перелік, згрупування якихось об'єктів чи явищ, що графічно представлені в найкращому для сприйняття порядку.

Форма організації навчання цілеспрямована, чітко організована, змістовно насичена й методично оснащена система пізнавального та виховного спілкування викладача і студентів, яка передбачає певну взаємодію учасників навчального процесу, що регулюється заздалегідь встановленим режимом та умовами роботи, завдяки яким кожна зі сторін відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Форми діагностики форми оцінювання рівня засвоєння знань, умінь і навичок учнів на всіх етапах навчального процесу та контроль за діяльністю учнів.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет і завдання курсу «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
2. Принципи відбору і послідовності вивчення навчального матеріалу з громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі.
3. Поняття методу навчання у викладанні громадянської та історичної освітньої галузі. Цілісний підхід до методу.
4. Методи і прийоми у структурі методів навчання.
5. Планування та структурування змісту курсу громадянської та історичної освітньої галузі.
6. Особливості змістового забезпечення громадянської та історичної освітньої галузі
7. Основні організаційні форми навчального процесу курсу громадянської та історичної освітньої галузі.
8. Принципи відбору змісту і побудови шкільного курсу «Я досліджую світ».
9. Мета, завдання та види перевірки навчання громадянської та історичної освітньої галузі.
10. Інтегрований підхід до навчання громадянської та історичної у початковій школі.
11. Реалізація індивідуального та диференційованого підходу до вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
12. Міжпредметні зв'язки на уроках «Я досліджую світ» з дисциплінами початкової школи.
13. Економічне виховання молодших школярів при вивченні громадянської та історичної освітньої галузі.
14. Роль інтеграції у підвищенні якості проведення уроків громадянської та історичної освіти.
15. Зв'язок методики викладання громадянської та історичної освітньої галузі з іншими науками.
16. Завдання і зміст громадянської та історичної освітньої галузі відповідно до Державного стандарту.
17. Міжпредметні зв'язки громадянської та історичної освітньої галузі з дисциплінами середньої школи.
18. Використання наочних посібників у процесі застосування словесних методів навчання громадянської та історичної освітньої галузі.

19. Самостійна робота учнів у процесі вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
20. Основні типи уроків курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.
21. Здійснення міжпредметних зв'язків на уроках «Я досліджую світ».
22. Практичні методи навчання при вивченні курсу «Я досліджую світ», їх характеристика.
23. Здійснення народознавчого підходу учнів початкової школи при вивченні курсу «Я досліджую світ».
24. Наочні посібники. Види наочних посібників. Дидактичні вимоги до них. Методика роботи з різними видами наочних посібників.
25. Ігрова діяльність у процесі вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
26. Диференціація та індивідуалізація завдань на уроках «Я досліджую світ».
27. Мультимедійні та технічні засоби навчання та методика їх використання у процесі вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.
28. Письмова перевірка знань і вмінь учнів на уроках «Я досліджую світ»: види, методика проведення.
29. Методика проведення експериментальної перевірки знань і вмінь учнів на уроках «Я досліджую світ».
30. Інноваційні технології вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 80 с. : іл.
2. Бібік Н. Я досліджую світ. 1 клас : методичний посібник для вчителя : до підручника Н. Бібік, Г. Бондарчук. Ч. 1. 1 : уроки 1-24 / Н. Бібік, Г. Бондарчук. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 48 с.
3. Большакова І. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / І. Большакова, М. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 80 с. : іл.
4. Большакова І. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / І. Большакова, М. Пристінська. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 80 с. : іл.
5. Брати Капранови. Конституція у коміксах https://vsiknygy.net.ua/wp-content/uploads/2019/10/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%83-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D1%81%D0%B0%D1%85_medium_size.pdf
6. Будна Н. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / Н. Будна, Т. Гладюк, С. Забродська, Н. Шост. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2018. 96 с. : іл.
7. Будна Н. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / Н. Будна, Т. Гладюк, С. Забродська, Н. Шост. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2018. 96 с. : іл.
8. Васильєва О. Реалізація технології діяльнісного методу на уроках у початковій школі / О. Васильєва // Початкова школа. 2016. №5. С. 38-39
9. Васютіна Т., Суюндукова Ю. Формування ціннісних орієнтацій в учнів 1-го класу у процесі ранкових зустрічей // Початкова школа і сучасність. 2019. № 5. С 3-8.
10. Вашуленко М. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / М. Вашуленко, В. Бевз, Т. Єресько, О. Трофімова. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 112 с. : іл.
11. Вашуленко М. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / М. Вашуленко, В. Бевз, Т. Єресько, О. Трофімова. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 112 с. : іл.
12. Волощенко О. В. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1 К. : Світич, 2018. 128 с.
13. Волощенко О. В. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2 К. : Світич, 2018. 128 с.
14. Волощенко О. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл.

загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко. Київ : Світич, 2018. 128 с. : іл.

15. Волощенко О. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко. Київ : Світич, 2018. 128 с. : іл.

16. Воронцова Т. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / Т. Воронцова, В. Пономаренко, О. Хомич, І. Гарбузюк, Н. Андрук, К. Василенко. Київ : Вид-во «Алатон», 2018. 128 с. : іл.

17. Воронцова Т. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / Т. Воронцова, В. Пономаренко, О. Хомич, І. Гарбузюк, Н. Андрук, К. Василенко. Київ : Вид-во «Алатон», 2018. 128 с. : іл.

18. Вчимося вчитися та критично мислити. Нестандартні завдання за темами тижнів до курсу «Я досліджую світ». 1 клас / Автори-упорядники Н. Маценко, Н. Свір. Харків : Вид-во «Основа», 2018. 136 с.

19. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу "Я досліджую світ" у 1-2 класах ЗЗСО на засадаї компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.

20. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

21. Гільберг Т. Робочий зошит до інтегрованого курсу за підручником «Я досліджую світ» Т. Гільберг, С. Тарнавської, О. Гнатюк, Н. Павич. У 2 ч. Ч. 1.2. / Т. Гільберг, С. Тарнавська, О. Павич. Київ : Видво «Освіта», 2018. 64 с.

22. Гільберг Т. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Гнатюк, О. Павич. Київ : Вид-во «Генеза», 2018. 116 с. : іл.

23. Гільберг Т. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Гнатюк, О. Павич. Київ : Вид-во «Генеза», 2018. 117 с. : іл.

24. Гільберг Т., Тарнавська С. Організація освітнього процесу в 1-му класі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» // Початкова школа. 2018. №8. С. 36-43

25. Гордієнко Т. В., Білоусова Н. В. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки.* № 4 2017. С. 62-68

26. Гордієнко Т.В. Долматова М.П. Особливості професійної підготовки вчителя початкової школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, № 3, 2018. С.18-23.

27. Гордієнко Т.В. Суспільствознавство в початковій школі: історичний огляд. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, № 2, 2017. С.158-163.

28. Гордієнко Т.В. Формування освітніх компетентностей учнів початкової школи у змісті навчального предмета «Я у світі». *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, № 3, 2017. С.56-62.

29. Гордієнко Т.В. Білоусова Н.В., Долматова М.П. Використання технологій критичного мислення під час аналізу навчальних мультфільмів в початковій школі. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. № 1. с.44-51.

30. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf

31. Грущинська І. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / І. Грущинська, З. Хитра, І. Дробязко. Київ : Оріон, 2018. 116 с. : іл.

32. Грущинська І. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / І. Грущинська, З. Хитра, І. Дробязко. Київ : Оріон, 2018. 115 с. : іл.

33. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Постанова кабінету міністрів України від 21 лютого 2018р. № 87) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

34. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л., Гордієнко Т.В. Формування громадянських компетентностей молодших школярів на інтегрованих уроках математики *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 42. Том 1. с.280-285.

35. Електронні шкільні підручники <https://gdz4you.com/pidruchnyky/>

36. Жаркова І. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл.

загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / І. Жаркова, Л. Мечник. Тернопіль : Вид-во «Підручники і посібники», 2018. 96 с. : іл.

37. Жаркова І. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / І. Жаркова, Л. Мечник. Тернопіль : Вид-во «Підручники і посібники», 2018. 96 с. : іл.

38. Іщенко О. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / О. Іщенко, О. Ващенко, Л. Романенко, О. Кліщ. Київ : Літера ЛТД, 2018. 112 с. : іл.

39. Іщенко О. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / О. Іщенко, О. Ващенко, Л. Романенко, О. Кліщ. Київ : Літера ЛТД, 2018. 112 с. : іл.

40. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. СХВАЛЕНО розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/proshvalennya-koncepciyi-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini>, с.1

41. Крамаренко А. Методика навчання природничої, громадянської та історичної освітніх галузей у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП "Початкова освіта". Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 420 с.

42. Кріль О. Формування громадянських та соціальних компетентностей у молодших школярів // Початкова школа. 2019. № 9. С.5-9

43. Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навчально-методичний посібник / Укладач Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2017. 186с

44. Навчальні програми для 1-4 класів
[HTTPS://MON.GOV.UA/UA/OSVITA/ZAGALNA-SEREDNYA-OSVITA/NAVCHALNI-PROGRAMI/NAVCHALNI-PROGRAMI-DLYA-POCHATKOVOYI-SHKOLI](https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli)

45. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

46. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.

47. Савченко О. Я. Закон України «Про освіту»: коментар у контексті проблем реформування початкової освіти/ О. Я. Савченко // Початкова школа. 2018. - № 1. С.1 4.

48. Савченко О. Я. Розвиток змісту початкової освіти у умовах Державного суверенітету України: методологічний, законодавчий, дидактичний аспекти / О. Я. Савченко // Початкова школа. 2011. - № 8.

49. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак-в. К.: Абрис, 1997. 152 с.
50. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів та методистів початкового навчання / О.Я.Савченко. 2–ге вид., доповн., переробл. К.: Богданова А.М., 2009. 226с.
51. Тагліна О. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. / О. Тагліна, Г. Іванова. Харків : Видво «Ранок», 2018. 112 с. : іл.
52. Тагліна О. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. / О. Тагліна, Г. Іванова. Харків : Видво «Ранок», 2018. 112 с. : іл.
53. Ткаченко Т.С., Гордієнко Т.В. Теорія та методика розвитку понять у психолого-педагогічній та методичній літературі. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Т.М.Турчин. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, № 4, 2019. с.26-33.
54. Яланська С. Як оцінювати шкільні успіхи дітей // Початкова школа. 2018. № 4. С. 36-38
55. Bilousova Nadiia, Hordiienko Tetiana, Demchenko Nataliia, Filonenko Olena, Bobro Artur. The organisation of educational space in the new Ukrainian school. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, Volume 8, No. 3, 2020, pp. 270-279.
56. SOCIAL AND CIVIC COMPETENCES As defined in the Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC) URL: <http://key-conet.eun.org/social-and-civic> (Дата звернення 25.08.2021)
57. Балютіна К. Актуальні проблеми початкової школи і шляхи їх вирішення // Поч. шк. 2018. № 8. С.50-54.

Навчальне видання

Укладач:

Т. В. ГОРДІЄНКО

ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних та лабораторних занять з навчальної дисципліни
«ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ
ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
напряму підготовки 013 Початкова освіта

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – О. В. Борщ

Книга друкується в авторському редагуванні.

Підписано до друку 09.02.23 р.	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Times	Обл.-вид. арк. 2,05	Електронне вид-ня
Замовлення № 708	Ум. друк. арк. 3,72	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А
(04631) 7–19–72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03